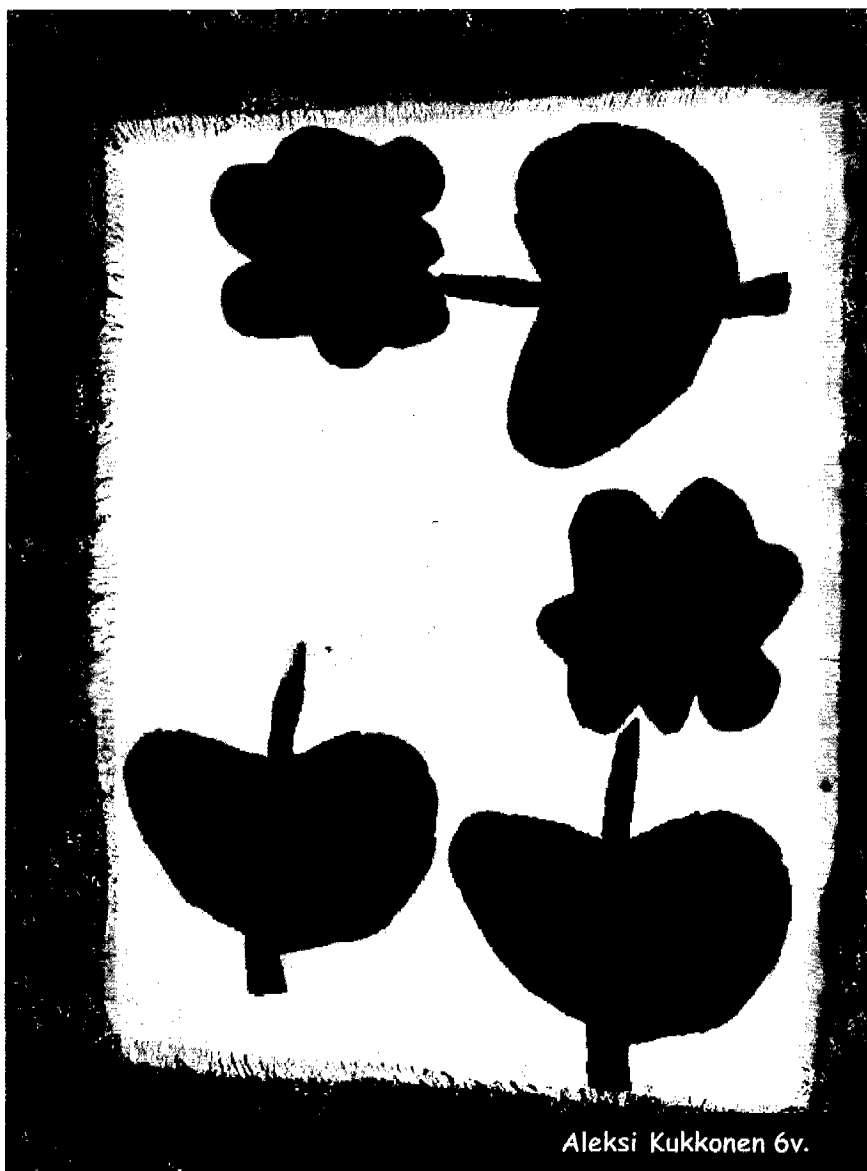

HELSINGIN ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

16.10.2001
10.11.2004

Esipuhe	
I Esiopetuksen lähtökohdat Helsingissä	3
1. Esiopetuksen tavoitteet ja periaatteet	3
2. Näkemys lapsesta ja oppimisesta	4
2.1. Kuusivuotias	4
2.2. Kuusivuotias oppijana	5
3. Oppimisympäristö	5
3.1. oppimisympäristön merkitys esiopetuksessa	6
3.2. Lapsen ja aikuisen rooli	7
4. Opetusmenetelmät ja työtavat	7
4.1. Eheyttävä opetus	7
4.2. Työtapoja	8
4.2.1. Leikki	9
II Esiopetuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt	9
1. Kieli ja vuorovaikutus	9
2. Matematiikka	11
3. Etiikka ja katsomus	12
4. Ympäristö- ja luonnontieto	16
5. Terveys	17
6. Fyysinen ja motorinen kehitys	17
7. Taide ja kulttuuri	18
III Esiopetuksen yleinen tuki	21
1. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö	21
2. Yhteistyö perusopetuksen kanssa	21
3. <i>Esiopetuksen oppilashuolto</i>	22
4. Lapsen esiopetuksen suunnitelma	23
5. Arviointi	24
4.1. Lapsen arviointi esiopetuksessa	24
4.2. Lapsen itsearviointi	24
4.3. Osallistumistodistus	25
6. <i>Tukipalvelut</i>	25
IV Erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetus	26
1. Erityinen tuki	26
2. Opetuksen yksilöllistäminen	27
V Kieli- ja kulttuurivähemmistöjen esiopetus	27
1. <i>Monikulttuurinen esiopetus</i>	27
2. Erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuva esiopetus	29
VI Opetussuunnitelman laadinta ja toteuttamisen arviointi	30
Kirjallisuutta	

Esipuhe

Helsingin esiopetusta koskeva opetussuunnitelma perustuu esiopetuksesta annettuun lainsäädäntöön (eduskunta 23.12.99, n:o 1288) ja Opetushallituksen antamiin esiopetuksen perusteisiin (19.12.2000). Esiopetusta annetaan vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Se on perusopetuslain alaista opetusta, johon sovelletaan päivähoitolakia, kun opetus annetaan päiväkodissa. Helsingissä esiopetusta järjestetään sekä päiväkodeissa että kouluissa.

Esiopetus on suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että perusopetukseen.

Helsingin esiopetuksen tehtävä on lausuttu esiopetuksen toiminta-ajatuksessa. Toiminta-ajatusta tehtäessä perustana on ollut Opetushallituksen antamat esiopetuksen valtakunnalliset perusteet. Lisäksi on otettu huomioon esiopetuksen toimintaan ja käytäntöihin soveltuen kaupunginhallituksen hyväksymät arvot ja kaupungin yhteisstrategiat.

Yksikkökohtaiset esiopetuksen opetussuunnitelmat laaditaan Helsingin kunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman pohjalta. Yksikkökohtaisissa suunnitelmissa on kirjattuna tarkemmin ne käytännön toimintaperiaatteet sekä mahdolliset esiopetuksen painotukset, jotka ohjaavat yksikön kasvatusta ja opetustoimintaa.

I ESIOPETUKSEN LÄHTÖKOHDAT HELSINGISSÄ

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapselle kasvatuksellisesti ja opetuksellisesti eheän kokonaisuuden. Esiopetusta toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä eri osapuolten kanssa, jotta voidaan tarjota kaikille Helsingissä asuville lapsille tasavertaisesti laadukasta kasvatusta ja opetusta. Hyvä esiopetus osaltaan ehkäisee ennakolta syrjäytymistä.

1. Esiopetuksen tavoitteet ja periaatteet

Esiopetus rakentuu kodista saatavalle kasvatuserustalle. Yhdessä kotien kanssa tuetaan lapsen kehittymistä itsenunoltaan terveeksi ja tasapainoiseksi. Tavoitteena on vahvistaa oppimisvalmiuksia sekä havaita ja ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia.

Lapsen elinikäiselle oppimiselle luodaan pohjaa esiopetuksessa. On tärkeää, että tuetaan lapsen oppimaan oppimisen, elämänhallinnan ja yhdessä toimimisen taitojen kehittymistä. Lapsi kokee tekemisen ja oppimisen iloa, ja hänen myönteinen minäkuvansa vahvistuu. Aikuinen tukee lapsen kasvua vastuuntuntoiseksi ryhmän jäseneksi ja ohjaa hyvään käyttäytymiseen. Tavoitteena on antaa aineksia tunteiden ja ajattelun kehittymiseen sekä toisten huomioon ottamiseen.

Esiopetuksessa toiminnan tulee olla monimuotoista, haasteellista sekä arjen toiminnosta lähtevää. Lähtökohtana ovat lapsen kiinnostuksen kohteet, kehitystaso ja aiempi oppimishistoria. Esiopetuksessa luodaan pohjaa hyvien työskentelytaitojen ja -tapojen kehittymiselle.

Helsinki on monipuolinen ympäristöltään, historialtaan ja väestöltään. Lapsi kohtaa täällä luontaisesti erilaisia kulttuureita. Tavoitteena on, että lapsi oppii hyväksymään erilaisuutta ja näkemään sen elämäänsä rikastuttavana. Lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymiselle on tärkeää, että lapsi saa tutustua kotikaupunkinsa kulttuuritarjontaan ja liikkua kotikaupungissaan. Lapsi oppii hahmottamaan oman kodin ja sen lähialueen osaksi kaupunginosaa ja vähitellen osaksi koko kaupunkia.

Esiopetuksen toiminta-ajatus Helsingissä

Esiopetuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea Helsingissä asuvien lasten yksilöllistä ja yhteisöllistä kehitystä, oppimisen halua ja iloa sekä tervettä itsetuntoa. Lisäksi tehtävänä on antaa hyvä pohja elinikäiselle oppimiselle.

2. Näkemys lapsesta ja oppimisesta

2.1. Kuusivuotias

Jokaisen lapsen kehittyminen on ainutlaatuista ja yksilöllistä. Kuusivuotias lapsi on utelias, aktiivinen tutkija ja leikkijä. Hän leikkii ja toimii mielellään ryhmässä. Hänen yhteistyötaitonsa kehittyvät ja kyky huomioida toisten tunteita kasvaa. Lapselle alkaa kehittyä käsitys sääntöjen yleistettävyydestä ja ryhmässä toimimisesta.

Kuusivuotiaan tunteet ailahtelevat. Hän kokee olevansa välillä iso ja välillä pieni. Lapsen tunne-elämän kehittymiselle on tärkeää vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa sekä lapsen saama palaute ryhmässä toimimisesta. Tärkeää on myös, että lapsi oppii tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan.

Kieli on ajattelun, ilmaisun ja kommunikoinnin väline ja muodostaa osaltaan perustaa oppimaan oppimiselle. Kuusivuotias pohtii ja tutkii mielellään asioita. Tämä antaa mahdollisuuksia moniin antoisiin keskusteluihin. Lapsi kyselee asioita ja oppii kielen avulla hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Hän kykenee aiempaa paremmin kertomaan omasta työskentelystään ja osallistumaan toiminnan suunnitteluun.

Kuusivuotias lapsi nauttii myös ulkoa oppimisesta erityisesti leikkien, lorujen, hokemien ja laulujen kautta sekä muistaa vaivattomasti yksityiskohtia. Lapsen oppimisvalmiuksien tukemisessa ovat tärkeitä muistin harjaannuttaminen sekä

loogisen ajattelun ja päättelyn perusvalmiuksien harjoittelu. Kuusivuotiaan oppimisvalmiuksien keskeisiä osa-alueita ovat myös ajan ja paikan hahmottaminen, oman kehon hahmottaminen sekä motoriikan harjoittaminen.

Kuusivuotias lapsi kasvaa voimakkaasti, ja hänen fyysinen olemuksensa muuttuu. Tämän takia lapsella voi olla entistä voimakkaampi tarve liikkua. Hän voi olla hienomotorisesti aikaisempaa kömpelömpi. Lapsi tarvitsee edelleenkin riittävän määrän lepoa päivän aikana.

2.2. Kuusivuotias oppijana

Kasvaminen, kehittyminen ja oppiminen on koko ihmisen eliniän kestävä prosessi. Lapsi kasvaa ja kehittyy osana yhteiskuntaa, ja hän oppii vuorovaikutuksessa sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen ympäristöön. Lapsen kokemukset ja kehitys peilaavat sitä kulttuurista ja sosiaalista ympäristöä, jossa hän elää ja toimii. Oppiminen on mielekästä lapselle, kun se on sidoksissa arkielämän tilanteisiin.

Lapsi rakentaa tietoa yhdessä toisten kanssa, osana yhteisöä. Hän käy läpi uusia asioita ja muokkaa niitä omaan maailmaansa ja ajatteluunsa sopiviksi. Oppimisessa korostuvat toimijoiden keskinäiset suhteet, yhteistyötaidot ja vuorovaikutus. Yhdessä toisten kanssa lapset voivat jakaa tietämystään sekä saada sosiaalista tukea ja apua toisiltaan. Lapsen luontaista tapaa oppia tuetaan ja opetuksessa otetaan huomioon erilaiset oppimistyylit.

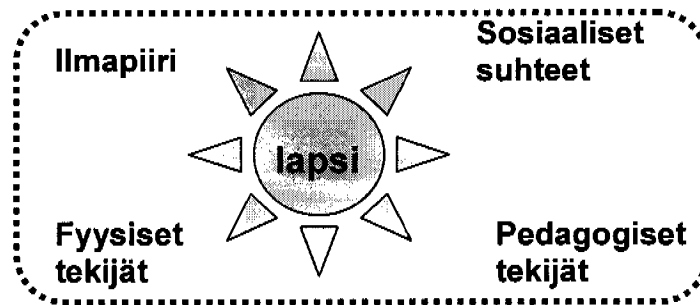
Oppiminen on prosessi, jossa keskeistä ovat lapsen ajattelu, aktiivisuus ja kokemukset. Uusien asioiden oppiminen edellyttää tietojen ja taitojen liittämistä aikaisemmin opittuun. Kokemusten ja niihin liittyvien pohdintojen avulla lapsi oppii myös uusia käsitteitä. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja siihen liittyvät elämykset ja tunteet. Oppimisen ilo, kannustava palaute, myönteiset kokemukset ja vuorovaikutteisuus ovat tärkeitä lapsen myönteisen minäkuvan kehittymiselle.

3. Oppimisympäristö

Kun suunnitellaan oppimisympäristöä, ovat lähtökohtana lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen tarpeet sekä toiminnan tavoitteet. Keskeistä oppimisympäristössä ovat siinä toimivat ihmiset sekä vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet heidän välillään. Näistä ja aikuisten suhtautumisesta lapseen syntyy kasvuun ja oppimiseen vaikuttava ilmapiiri. Oppimisympäristön fyysiset tekijät muodostuvat rakennuksista, pihapiiristä, lähimaastosta sekä muista fyysisistä järjestelyistä. Hyvä oppimisympäristö on fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen.

Oppimisympäristön pedagogiset tekijät määräytyvät ihmis- ja oppimiskäsityksestä sekä siitä, miten nämä käsitykset todentuvat suunnittelun kautta käytännön toimintatapoina.

Oppimisympäristöä arvioidaan säännöllisesti. Arvioinnista saatu tieto ohjaa oppimisympäristön kehittämistä.

Kuva 1. Oppimisympäristö esiopetuksessa

3.1. Oppimisympäristön merkitys esiopetuksessa

Esiopetuksessa korostuu oppimisympäristön merkitys. Hyvä oppimisympäristö tukee monipuolisesti lapsen kehitystä, tarjoaa mahdollisuuksia ja haasteita sekä ottaa huomioon eri oppimistyyliä. Monipuolisessa oppimisympäristössä lapsi voi käyttää eri aisteja oppimisessaan.

Lapsella tulee olla tilaa toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti. Avoin oppimisympäristö tukee ja haastaa lapsen itsenäistä ajattelua sekä rohkaisee häntä toimimaan, tutkimaan ja pohtimaan. Opettajan antama ohjaus on keskeistä, jotta lapsen oppiminen on tavoitteellista.

Ryhmän merkitys on tärkeä. Yhdessä toisten kanssa toimiessaan lapsi laajentaa ymmärrystään keskustelujen ja pohdintojen kautta ja saa palautetta omasta toiminnastaan. Ryhmässä lapsi harjoittelee myös avun antamista ja vastuun ottamista. Oppimisympäristön tulee olla turvallinen, lasta rohkaiseva ja kannustava. Ryhmä, jossa on myönteinen ja toisia kunnioittava ilmapiiri, luo edellytyksiä hyväksyä erilaisuutta.

Oppimisympäristön suunnittelussa otetaan huomioon toiminnallisen oppimisen periaatteet, jolloin lapsi oppii arjen askareissa ja leikeissä. Esiopetuksessa oppimisympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa huolehditaan siitä, että lapsella on mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin.

Monipuolinen oppimisympäristö on myös kielellisesti ja kuvallisesti virikkeellinen. Tietotekniikkaa käytetään esiopetuksessa pedagogisena välineenä luontevasti esiopetuksen toiminnassa.

Lapsen tarve sekä liikkumiseen ja toimintaan että lepoon ja hiljaisuuteen otetaan huomioon oppimisympäristön järjestelyissä. Lapsi tarvitsee aikaa ja tilaa myös olemiseen. Kiireettömässä oppimisympäristössä lapsi voi pysähtyä ihailemaan oppimaansa ja kokemaan iloa siitä, mitä jo osaa.

Hyvä oppimisympäristö on esteettinen ja jättää tilaa lasten omalle toiminnalle ja leikille sekä osallistumiselle ympäristön muovaamiseen. Lapsi voi kokea elämyksiä, yhdessä olemista, tekemistä ja omiin asioihin vaikuttamisen iloa.

3.2. Lapsen ja aikuisen rooli

Lasten tulee saada osallistua ja vaikuttaa oppimisympäristön ja toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vastuu suunnittelusta ja toteutuksesta on kuitenkin aina opettajalla.

Lapsi tarvitsee kehittyäkseen ja oppiakseen riittävän määrän tukea ja ohjausta. Opettajan tulee tunnistaa lapsen tieto- ja taitotaso, jotta hän voi tukea lapsen kasvua ja kehitystä uusien tavoitteiden saavuttamiseksi sekä ohjata lasta tulemaan tietoisiksi oppimisestaan. Suunnittelun lähtökohtana ovat lasten kiinnostusten kohteet. Opettaja laajentaa ja monipuolistaa niitä. Opettajan käsitys lapsesta ja oppimisesta vaikuttaa olennaisesti siihen, millaisia toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksia lapsella on.

Opettajan on toisaalta tärkeää antaa tilaa lasten ja lapsiryhmän itseohjautuvalle toiminnalle ja toisaalta samalla olla läsnä ja käytettävissä. Opettajan tehtävänä on huolehtia oppimisympäristön ilmapiiristä muiden kasvattajien kanssa. Aikuisen on omalla toiminnallaan myös malli lapselle.

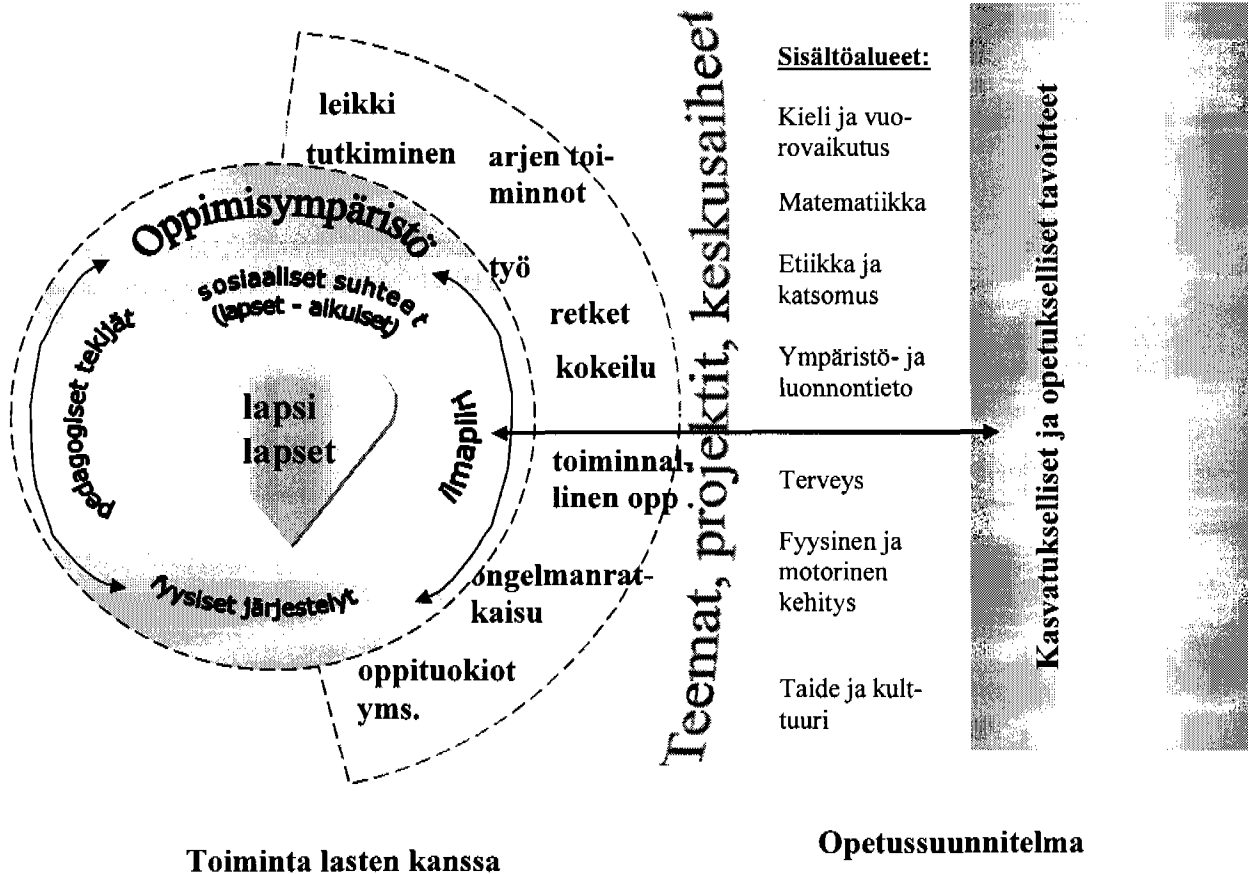
4. Opetusmenetelmät ja työtavat

4.1. Eheyttävä opetus

Esiopetuksessa noudatetaan eheytettyä opetussuunnitelmaa. Opettaja käyttää suunnittelussa monipuolisesti eri tiedonalojen tavoitteita ja sisältöjä siten, että niistä muodostuu yhdessä valittujen menetelmien kanssa ehyt kokonaisuus. Toiminnassa käsitellään samanaikaisesti eri tiedonalojen sisältöjä. Niiden tulee olla lähellä lapsen maailmaa, jotta lapsi voi mieltää toimintojen välisiä merkitysyhteyksiä. Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon yksilön kehittyminen sekä mahdollisuus edetä tutusta tuntemattomaan ja arkikokemuksista käsitteelliseen ajatteluun.

Eheytyssä opetussuunnitelmassa eri tiedonalojen tavoitteet ja sisällöt ovat apuna opettajan työn suunnittelulle. Oppimisympäristöjen, toiminnan ja opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat asetetut tavoitteet ja niiden pohjalta tehdyt linjaukset (ks. Kuva 2).

Helsingin esiopetussuunnitelmassa tiedonaloja lähestytään sisältöalueiden kautta.

Kuva 2. Eheyttävä opetus

4.2. Työtapa

Työtavoilla on keskeinen vaikutus siihen, mitä ja miten opitaan. Esiopetuksessa korostuu lapsen aktiivinen osallistuminen sekä vuorovaikutus ryhmässä.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon lapsen kokonaisvaltainen tapa oppia leikkimällä, kokeilemalla, tutkimalla ja kyselemällä, vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Lapsi harjoittelee luontaisesti erilaisia taitoja arjen toiminnoissa. Osana arjen toimintoja toteutetaan työkasvatusta. Pienet työtehtävät kehittävät lapsen vastuuntuntoa, yhteistyötaitoja ja luovuutta. Lapsi harjoittelee työn aloittamista ja saattamisesta loppuun.

Työtapojen ja opetusmenetelmien valinnan lähtökohtana ovat lapsi ja lapsiryhmä sekä opetussuunnitelmassa ilmaistu käsitys oppimisesta. Lapsen yksilöllisyys ja erityistarpeet otetaan huomioon. Toimintojen tulee olla lapsen kannalta mielekkäitä.

4.2.1. Leikki

Leikki on lapselle elämys. Se on lapsen ominta toimintaa ja lisäksi tärkeätä lapsen kokonaispersoonallisuuden kehittymiselle. Leikissä lapsi tuo omat ideansa esiin ja muodostaa niistä yhdessä muiden leikkijöiden kanssa yhteisöllisen kokemuksen. Hän hahmottaa maailmaa, oppii ymmärtämään erilaisia tilanteita ja tunteita sekä harjoittelee taitoa ratkaista eteen tulevia ongelmia.

Lapsen leikki rakentuu kokemuksista, joita lapsi saa ympäristössään ja kulttuurissaan. Täten aikuisten toiminnalla on merkitystä lapsen leikin mahdollisuuksille. Esiopetuksessa tulee tarjota lapselle mahdollisuuksia monipuolisiin leikkeihin niin sisä- kuin ulkotiloissa. Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon mahdollisuus sisällöllisesti erilaisiin ja erityyppisiin leikkeihin. Kuusivuotias leikkii mielellään sääntö- ja roolileikkejä. Hänellä tulee yhä olla mahdollisuus myös pitkäkestoihin mielikuvitusleikkeihin. Hyvä leikkiympäristö on lapselle aina hyvä oppimisympäristö. Esiopetuksessa tuleekin olla tilaa lapsen spontaanille toiminnalle ja leikille.

II ESIOPETUKSEN KESKEISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

Esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa toimitaan eheyttävän opetuksen periaatteiden mukaan. Eheyttävän opetuksen periaate on kuvattu luvussa 4.1.

1. Kieli ja vuorovaikutus

Kieli- ja vuorovaikutustaidot harjaantuvat luontevasti arkipäivän toimissa ja leikeissä. Äidinkielen hyvä hallinta luo perustaa ajattelun taitojen kehittymiselle. Kielen ja vuorovaikutustaitojen oppiminen vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kulttuuri-identiteetin muodostumista. Kielen avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvaansa. Kaksikielisessä ja monikulttuurisessa Helsingissä lapsen on mahdollista nähdä kirjoitettua kieltä suomeksi ja ruotsiksi sekä kuulla eri kieliä puhuvien ihmisten puhetta arkielämän tilanteissa.

Kuusivuotias on otollisessa iässä kielellisen tietoisuuden herättämistä, lukemisen ja kirjoittamisen perusvalmiuksien luomista sekä ilmaisun, puheen ja artikulaation harjoittelua varten. Lasta ohjataan ja kannustetaan tutkimaan kielen merkitystä, rakennetta ja muotoa edellytystensä ja kiinnostuksensa mukaisesti. Aikuisen malli kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa on tärkeä.

Kielellisesti rikkaassa oppimisympäristössä on lapsen saatavilla erilaisia kirjoja ja pelejä sekä muuta materiaalia. Lapsi tarvitsee tilaa ja aikaa käyttää mielikuvitustaan leikissä ja toiminnassa. Helsingissä on runsaasti mahdollisuuksia tutustua ympäristöihin, joissa kieltä käytetään eri tavoin ja eri tarkoitukseen. Tällaisia ympäristöjä ovat esimerkiksi teatteri, tapahtumat, tori ja liikennevälineet.

Tavoitteet

Lasta kannustetaan monipuoliseen ja luovaan ilmaisuun sekä jakamaan ideoitaan toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät. Hän harjaantuu kertomaan omasta ajattelustaan ja tunteistaan sekä kuuntelemaan toisten ajatuksia. Yhteisissä keskusteluissa lapsi harjoittelee myös odottamaan omaa vuoroaan ja saa valmiuksia toimia arkipäivän vuorovaikutustilanteissa.

Lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy. Hän oppii jäsentämään kielellisesti havaitsemaansa (aika, paikka) ja kertomaan kuulemastaan, näkemästään ja kokemastaan. Hänen sanavarastonsa rikastuu ja monipuolistuu.

Lapsessa herää kiinnostus kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puhutuksi. Lapsen kiinnostusta lukemiseen ja kirjoittamiseen tuetaan.

Lapsi saa mahdollisuuden tutustua monipuolisesti kirjallisuuteen. Hän opettelee kuuntelemaan kerrontaa sekä keskittymään ja eläytymään kuulemaansa. Tavoitteena on, että lapsi kiinnostuu kirjallisuudesta ja opettelee käsittelemään kirjaa arvostavasti.

Lapsi harjoittelee eri tieto- ja viestintävälineiden käyttöä luonteivissa arkipäivän tilanteissa.

Keskeiset sisällöt

Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät luontaisesti arkipäivän toiminnassa. Tärkeää on, että lasten kanssa harjoitellaan kielen käyttöä ja ilmaisua erilaisissa tilanteissa.

Lapsi käsittelee kokemaansa leikin, saduttamisen, kerronnan sekä ilmaisun avulla. Konkreettisten aiheiden lisäksi keskustellaan myös abstrakteista aiheista, kuten ilosta, surusta ja ystävydestä.

Kieltä havainnoidaan eri aistikanavia käyttäen leikkien, lorujen ja riimien avulla sekä tutkimalla kieltä lapsen ympäristössä. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymiselle on tärkeää sanarytmin, alku- ja loppuäänteen sekä sanapituuden hahmottaminen. Olennaista on myös auditiivisen muistin harjaannuttaminen sekä loogisen ajattelun, erityisesti ajallisen järjestyksen hahmotuksen kehittäminen. Näiden osa-alueiden vahvistaminen osaltaan ehkäisee ennakoita lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia.

Esiopetuksessa tutustutaan yhdessä erilaisiin tarinoihin, teksteihin ja kirjallisuuteen. Päivittäisissä luku- ja tarinahetkissä lapsilla on mahdollisuus keskittyä ja eläytyä kuulemaansa. Luettua käsitellään monin eri tavoin. Luettuun palataan ja siitä keskustellaan yhdessä.

Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsen lähiympäristössä olevat tieto- ja viestintävälineet, kuten puhelin, televisio, radio ja tietokone, sekä niiden käyttö.

2. Matematiikka

Matematiikka on luontainen osa lapsen elämää. Eri tilanteisiin voidaan liittää matematiikan ihmettelyä, keksimistä ja oppimista. Matemaattiset taidot ja ajattelu jäsentävät maailmaa ja tekevät monista asioista helpompia omaksua ja muistaa. Matemaattisen toiminnan ja ajattelun kehittymistä tuetaan lapsen omien edellytysten mukaan. Lähtökohtina ovat lapsen uteliaisuus ja kiinnostuksen kohteet.

Matematiikka koostuu käsitteistä, jotka ovat matemaattisen tiedon ja ajattelun perusta. Käsitteiden oppiminen liitetään havaintoihin ja kokemuksiin. Oppiminen on mahdollisimman kokonaisvaltaista, konkreettista ja havainnollista sekä iloa tuottavaa. Matemaattisen ajattelun kehittymistä edistää sen pukeminen kielellisen muotoon, yhdessä pohdittavaksi ja keskusteltavaksi.

Kommunikointi matematiikassa voi tapahtua konkreettisten mallien ja symbolien avulla. Matematiikka itsessään on yleismaailmallinen kieli, jonka avulla vuorovaikutus on mahdollista ilman yhteistä puhekieltä. Matematiikan globaalinen luonne on hyödynnettävissä myös Helsingin esiopetusryhmien monikulttuurisessa todellisuudessa.

Tavoitteet

Lapsi saa kokemuksia matematiikan läsnäolosta arkipäivässä, sen käytökel-
poisuudesta, sovellettavuudesta ja hyödyllisyydestä. Hän huomaa, että monet hänen elämänsä tavallisimmista ja tutuimmista asioista sisältävät matemaattista informaatiota kuten ikä, osoite ja liikennevälineiden tunnukset.

Lapsen saa myönteisiä kokemuksia itsestään matemaattisen tiedon löytäjänä, käyttäjänä ja oppijana. Lapsi saa matematiikasta ja sen oppimisesta myönteisen ja ennakkoluulottoman kuvan, joka tukee hänen jatkuvaa matematiikan oppimistaan. Lapsia kannustetaan luovaan ongelmanratkaisuun.

Lapsi tutustuu matematiikkaan mahdollisimman monipuolisesti, koko kehollaan ja eri aistein: leikkien, liikkuen, toimien ja kokeillen.

Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy. Lapsi saa kokemuksia matematiikan käsitteellisyydestä, ja hän saa tilaisuuden oppia esille otettuja käsitteitä monipuolisesti.

Keskeiset sisällöt

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan yhdessä lapsen arjessa ja ympäristössä olevia matemaattisia sisältöjä. Voidaan pohtia esimerkiksi päiväjärjestystä ja sen muutoksia, pelien ja leikkien sääntöjä, ryhmän koostumusta, ruokailuvälineiden määrää, kenkäpareja jne.

Matematiikkaa opitaan liikkuen, leikkien, laulaen, loruillen, satuillen ja askarrellen. Toiminta voi olla sekä sisältönä että oppimisen menetelmänä.

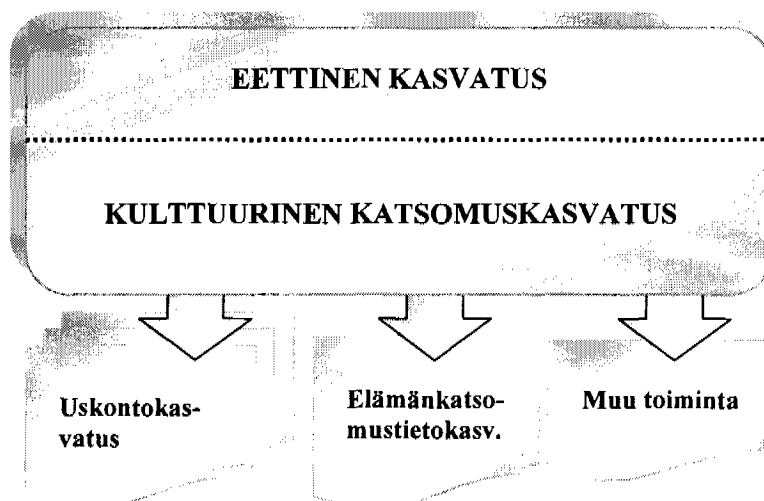
Erilaisia ilmiöitä, aineita, eliöitä, esineitä, kuvia, kappaleita ja kuvioita luokitellaan, vertaillaan, järjestetään ja mitataan erilaisin perustein.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan painottaen lukumäärän konkreettista, kuvallista ja kielellistä ulottuvuutta. Myös numerot lukumäärän symboleina otetaan esille. Lisäksi luodaan pohjaa kymmenjärjestelmän ymmärtämiselle.

3. Etiikka ja katsomus

Esiopetuksessa etiikka- ja katsomusaihekokonaisuuteen sisältyvät kaikille yhteisesti eettinen kasvatus ja kulttuurinen katsomuskasvatus sekä valinnaisesti uskontokasvatus tai elämäkatsomustietokasvatus. Lapsi osallistuu huoltajan valinnan mukaan uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun näitä korvaavaan toimintaan. Muu toiminta vastaa tavoitteiltaan etiikka- ja katsomusaihekokonaisuutta.

Eri uskontokuntien tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta tarjotaan esiopetuksessa eriytetysti huoltajan valinnan mukaan. Lähtökohtana on huoltajien kanssa käyty keskustelu esiopetuksen eettisen ja katsomuksellisen kasvatuksen tavoitteista ja sisällöistä. Keskustelu käydään viimeistään lapsen esiopetuksen suunnitelman laadinnan yhteydessä.

Kuva 3. Etiikka ja katsomus, järjestämisen periaate

Monikulttuurisessa Helsingissä pääpaino on eettisessä ja kulttuurisessa katsomuskasvatuksessa. Esiopetuksessa annettavan opetuksen ja kasvatuksen tulee pääsääntöisesti olla kaikille lapsille yhteistä. Eri uskontokuntien tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta toteutetaan eriytetysti teemapäivinä tai kunkin uskonnon keskeisiin juhlapäiviin liittyen. Alueellinen yhteistyö on tärkeää uskontokasvatuksen tai elämäkatsomustietokasvatuksen toteuttamisessa, erityisesti vähemmistöryhmien uskontokasvatuksen järjestämisessä. Samoin on suositeltavaa, että uskontokasvatuksessa tehdään yhteistyötä kunkin uskontokunnan edustajien kanssa. Myös lasten huoltajat ovat luontevia yhteistyökumppaneita uskontokasvatuksen tai elämäkatsomustietokasvatuksen toteuttamisessa.

Alueella voi jonkin uskontokunnan uskontokasvatukseen tai elämäkatsomustietokasvatukseen osallistuvia lapsia olla vähän. Tällöin opetuksen järjestäminen ei aina ole mielekästä, ja näin ollen voidaan kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista tai elämäkatsomustietokasvatusta olla järjestämättä. Toiminnan suunnittelun pohjana on kuitenkin katsomuksellisen tasa-arvon toteuttaminen.

Eettinen kasvatus

Eettinen kasvatus on tärkeä osa lapsen emotionaalista ja sosiaalista kasvua. Eettisen kasvatuksen perustana on lapsen oma toiminta ja itsensä hyväksyminen. Lapsi oppii vähitellen ymmärtämään oman toimintansa merkityksen muille ihmisille ja ympäristölle sekä ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. Itseluottamus ja itsensä arvostaminen luo pohjan toisten arvostamiselle ja kunnioittamiselle. Halu ja kyky asettua toisen asemaan on tärkeää suvaitsevuuteen kasvamisessa. Aikuisen avoin ja arvostava suhtautuminen uskonnollisiin ja muihin katsomuksiin auttaa lasta ymmärtämään ja hyväksymään erilaisuutta. Eettinen ja moraalinen kasvu rakentuu niille kokemuksille, joita lapsi kohtaa arkielämässä.

Tavoitteet

Tavoitteena on tukea lapsen persoonallisuuden, myönteisen minäkuvan ja turvallisuudentunteen kasvua. Lasta kannustetaan luottamaan itseensä ja arvioimaan toimintaansa.

Lasta autetaan ymmärtämään ja kunnioittamaan omia ja toisten tunteita sekä oikeuksia. Tavoitteena on, että lapsi vähitellen sisäistää eettisiä periaatteita ja toteuttaa niitä toiminnassaan.

Lapsi harjoittelee ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Hän opettelee oikean ja väärän, hyvän ja pahan erottamista sekä anteeksipyyttämisen ja -antamisen merkitystä. Lapsi alkaa hahmottaa asioiden syitä ja seurauksia.

Lapsen myönteistä suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön tuetaan. Hän saa kokemuksia siitä, että voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristöönsä.

Keskeisiä sisältöjä

Arjen eri tilanteista ja lasten kokemuksista nostetaan esiin eettisiä kysymyksiä, joista keskustellaan yhdessä lasten kanssa.

Leikeissä ja peleissä harjoitellaan eettisten periaatteiden mukaan toimimista.

Myönteiset kokemukset luonnossa olemisesta ja rakennetun lähiympäristön merkityksestä ohjaavat lasta arvostamaan ympäristöään.

Kulttuurinen katsomuskasvatus

Kulttuurisen katsomuskasvatuksen lähtökohtana on tasa-arvoinen, hyväksyvä ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin vakaumuksiin ja tapoihin.

Suomalaiseen kulttuuri- ja katsomusperinteeseen tutustuminen on tärkeitä kaikille lapsille, jotta lapsi voi ymmärtää lähiympäristönsä toimintaa ja tapoja. Lisäksi esiopetuksessa lapset tutustuvat ryhmässä edustettujen katsomusten tapoihin.

Lapsi tarvitsee ajattelulle aineksia, elämyksiä ja kokemuksia, jotta hän vähitellen kykenee muodostamaan oman käsityksensä asioista.

Tavoitteet

Tavoitteena on tukea lapsen katsomuksellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä.

Lapsi tutustuu oman katsomuksensa ja lapsiryhmässään edustettujen uskontojen ja vakaumusten tapoihin. Hän myös oppii arvostamaan erilaisia katsomuksia ja kotiseutunsa kulttuuriperintöä.

Sisällöt

Lapsella on mahdollisuus keskusteluun ja asioiden pohtimiseen katsomuksellisista kysymyksistä yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa.

Tarkoituksena on keskustella lapsiryhmän perheiden erilaisista tavoista, perinteistä, juhlista ja kulttuurista. Katsomukselliseen yleissivistykseen kuuluu, että tutustutaan suomalaisen kulttuuriperinnön lisäksi lapsiryhmässä edustettujen muiden uskontojen perinteeseen (esim. musiikkiin, kuvataiteeseen, kirjallisuuteen).

Ryhmissä tutustutaan lähiympäristössä oleviin uskonnollisesti merkityksellisiin rakennuksiin ja paikkoihin kuten kirkkoihin ja temppeleihin.

Uskontokasvatus

Uskonnolla on keskeinen osa ihmisen kulttuuri-identiteetin rakentumisessa. Oman kulttuuriperinnön tunteminen luo perustaa myönteiselle suhtautumiselle toisiin ihmisiin.

Tavoitteet

Lapsi tulee kuulluksi ja hänen kanssaan keskustellaan uskonnollisista kysymyksistä. Hän saa tutustua myös oman uskontonsa keskeisiin sisältöihin ja uskonnollisiin juhliin sekä niiden merkitykseen. Lasta ohjataan toisen vakaumuksen kunnioittamiseen.

Sisällöt

Esiopetuksessa tutustutaan oman uskonnon keskeisiin sisältöihin teemakokonaisuuksien muodossa. Oman uskonnon juhliin tutustumisen ja osallistumisen yhteydessä keskustellaan miten ja miksi juhlia vietetään.

Lapset kohtaavat ympäristössään uskontoon liittyviä tapahtumia, jotka voivat herättää lapsessa uteliaisuutta. Lasten kanssa keskustellaan näistä kysymyksistä.

Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon myös mahdollisuus hiljentyamiseen, hiljaisuuden ja rauhan kokemiseen sekä omaan sisäiseen pohdintaan.

Elämäkatsomustietokasvatus

Elämäkatsomustietokasvatus syventää ja laajentaa kaikille lapsille yhteistä eettistä kasvatusta.

Tavoitteet

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät mm. ihmissuhteisiin ja kulttuuri-identiteettiin.

Lasta ohjataan myös kunnioittamaan erilaisia elämäkatsomuksia.

Sisällöt

Lasten kanssa käsiteltäviä aiheita ovat suvaitsevaisuus ja kohtuullisuus, oikeudenmukaisuus ja reiluus sekä rohkeus. Lähtökohtana on ihmisten samanlaisuus sekä taito käsitellä ja kohdata erilaisuutta.

Lasten kanssa keskustellaan ihmisenä kasvuun liittyvistä kysymyksistä.

4. Ympäristö- ja luonnontieto

Tutkittava, koettava ja opittava aines on lapsen ympäristössä sekä hänessä itsestään. Lapsilla on jo valmiita ajattelumalleja, yleistyksiä, uskomuksia ja kokemuksia asioista, joita oppimisen yhteydessä käsitellään. Lapsia kannustetaan kehittämään uusia teorioita uusien tietojen ja kokemusten perusteella. Opettajan herkkyys vastata lapsen havaintoihin ja pohdintaan on tärkeää, samoin kuin oikeanlaisten ohjaavien kysymysten esittäminen.

Ympäristö ja luonto ovat jokaisen lapsen koettavissa, mutta varsinkin kaupunkialueella lasten mahdollisuudet omiin seikkailuihin saattavat olla rajoitettuja liikenteen tai sosiaalisten pelotteiden takia. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia retkeilyyn, ympäristön ja luonnon tutkimiseen, monipuolisten havaintojen tekoon ja luonnosta nauttimiseen. Lapset voivat toimia luonnon ja ympäristönsä hyväksi ja kokea näin itsensä aktiivisina ja mahdollisina vaikuttajina ympäristössään. Vastuuseen ympäristöstä kasvetaan hyvien ja iloa tuottavien kokemusten kautta. Tärkeää on, että lapsi kokee luonnon henkilökohtaisesti merkittävänä ja ymmärtää oman toiminnan arvon. Tämä luo pohjaa kestäväen kehityksen periaatteiden ymmärtämiselle.

Tavoitteet

Lapsi harjoittelee erilaisissa tilanteissa ja eri aistein hahmottamaan ympäristöään, sen elämää ja ilmiöitä sekä omaa suhdettaan näihin.

Lapsi saa elämyksiä ja kokemuksia luonnosta ja lähiympäristöstä. Hän saa myös mahdollisuuksia ja ohjausta havaintojen tekoon, ongelmanratkaisuun ja tutkimiseen sekä pohdintaan.

Lasta ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja toimimaan siinä vastuullisesti.

Sisällöt

Kaupunkiympäristö tarjoaa runsaasti näkökulmia rakennetun ympäristön tarkasteluun. Helsingissä on mahdollista tutustua rakennetun ympäristön lisäksi erityyppisiin luonnonympäristöihin, kuten metsiin, puistoihin ja merelliseen ympäristöön.

Arkielämän ilmiöistä ja lähiympäristöstä valitaan havainnoimisen, oppimisen, tutkimisen ja toiminnan sisältöjä. Luontevia tutkimisen osa-alueita ovat ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja elinympäristöt, maa ja avaruus, aine ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat, kuten lämpötila, ääni ja liike.

Arkielämän ilmiöiden ja ympäristön tutkimisen yhteydessä tutustutaan erilaisiin luonnontieteellisiin tutkimusmenetelmiin, kuten luokitteluun, vertailuun, järjestämiseen ja mittaamiseen.

Toiminnassa toteutetaan kestäväen kehityksen periaatteita, joita ovat esimerkiksi jätteiden lajittelu ja kierrätys.

5. Terveys

Terveyskasvatuksen tehtävänä on ohjata ja edistää lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Lasta tuetaan oman hyvinvointinsa tiedostamiseen ja siihen, että hän omalla toiminnallaan voi vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa.

Lapsen sosiaalisessa kasvussa ja psyykkisessä hyvinvoinnissa on ryhmällä ja sen ilmapiirillä keskeinen merkitys. Ryhmässä toimimisen periaatteet ja hyviin tapoihin ohjaaminen ovat osa terveysterveysta.

Terveysterveysta toteutuu esiopetuksessa luontaisesti arkielämän tilanteissa. Terveysterveysta voidaan toteuttaa myös erillisissä teemakokonaisuuksissa ja projekteissa. Esiopetusikäisen lapsen päivärytmi sisältää terveysterveysta kannalta tärkeitä asioita, kuten levon ja toiminnan sopivan vaihtelun, ruokailun, hygienian ja vaatehuollon sekä ulko- ja sisätiloissa toimimisen. Lapselle opetetaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin merkitystä, ja hänen kanssaan keskustellaan niistä. Lasta ohjataan kohti terveellisiä elämäntapoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen ja sillä on tärkeä yhteys lapsen oppimiseen. Aikuinen vastaa siitä, että esiopetuksen toiminta on turvallista ja lapsen hyvinvointia edistävää.

6. Fyysinen ja motorinen kehitys

Liikkuessaan lapsi saa elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. Liikunnassa korostuu yhdessä tekeminen ja ilo. Esiopetuksessa lapsella tulee olla mahdollisuus päivittäin monipuoliseen liikuntaan. Lapsille taataan tasapuoliset osallistumismahdollisuudet. Ympäristön tulee olla liikunnallisesti haastava ja tarjota mahdollisuuksia liikuntaan.

Liikunta tukee lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Monipuolisella liikunnalla edistetään myös lapsen oppimisvalmiuksia. Liikunta helpottaa ajattelun ja ymmärtämisen kehitystä ja auttaa mm. abstraktien käsitteiden konkretisoimista. Se antaa lapselle mahdollisuuden oppia ilmaisemaan ja hallitsemaan tunteitaan, harjoittamaan yhteistyötaitoja ja purkamaan ylimääräistä energiaa. Mitä pienempi lapsi, sitä tärkeämmässä asemassa on taktillis-kinesteettinen oppimistyö.

Tavoitteet

Lapsi kokee liikunnan iloa ja saa kokemuksia erilaisista liikuntamuodoista.

Lapsi harjoittelee hahmottamaan omaa kehoansa.

Lapsi harjoittelee myös perusliikkeitä ja oppii siirtämään motorisia taitoja joustavasti uusiin tilanteisiin. Liikunnan avulla lapsella on mahdollisuus kohottaa kuntoa omien edellytystensä ja tarpeittensa mukaan.

Motorisen kehityksen ohella tuetaan lapsen tiedollista, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä.

Lapsi tutustuu Helsingin kaupungin ja erityisesti oman asuinalueensa luontoon ja rakennettuun ympäristöön sekä sen tarjoamiin liikuntamahdollisuuksiin.

Sisällöt

Oman kehon hahmottamisessa on keskeistä kehon eri puolten tunnistaminen ja niiden yhteistoiminnan kehittäminen sekä kehon ja sen osien liikemahdollisuuksien kehittäminen.

Motoristen taitojen kehittämisessä painottuu perusliikkeiden harjoittelu. Perusliikkeitä ja liiketekijöitä integroidaan muihin sisältöalueisiin, kuten kielelliseen tietoisuuteen, matematiikkaan, ympäristökasvatukseen, musiikkiin ja kädentaitoihin.

Perusliikkeitä kehitetään suhteessa tilaan, ajankäyttöön, voimaan, suuntaan ja tasoon. Perusliikkeisiin liittyvien harjoitusten kautta liikesuoritusten laatu (liikerytmi, voiman käyttö) paranee. Liiketekijöiden avulla kasvattaja pystyy suunnittelemaan liikunnan monipuolisemmaksi ja haasteellisemmaksi lapsille.

Lasten kanssa liikutaan erilaisissa oppimisympäristöissä: lumella, vedessä, hiekalla, metsässä, nurmella ja sisätiloissa. Liikkumisessa hyödynnetään vuodenaikojen vaihtelun tarjoamia mahdollisuuksia.

Esiopetuksen monipuolisesti ohjatussa liikunnassa vaihtelevat eri liikuntamuodot, kuten seikkailu, luontoliikunta, tanssi ja ilmaisu, vesiliikunta, palloilu ja saliliikunta.

7. Taide ja kulttuuri

Taiteella on merkittävä osa lapsen kokonaispersoonallisuuden kehittämisessä. Taidekasvatuksen tavoitteena on antaa lapselle välineitä oman kulttuurin ja kulttuurien monimuotoisuuden ymmärtämiseen, taiteesta nauttimiseen, itsensä ilmaisuun sekä kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen ja niistä keskustelemiseen. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon, rakennetun ympäristön ja esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Taiteellinen ilmaisu on lapselle kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa elämys, havainnointi, ajattelu ja tuottaminen ovat samanaikaisia ja toisiaan sääteleviä voimia. Leikin ja taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Ilo, leikki ja mielikuvituksen käyttö liittyvät oleellisesti lapsen taidekokemuksiin.

Toiminnassa ovat keskeisiä leikinomaisuus, elämyksellisyys ja tutkiva lähestymistapa sekä omien havaintojen teko. Pitkäkestoiset teemat ja taideprojektit auttavat lasta tulemaan vähitellen tietoisemmaksi omasta oppimisestaan ja taitojensa kehittymisestä. Onnistumisen elämykset ja omien vahvuuksien löytäminen vahvistavat lapsen itsetunnon kehittymistä. Aikuisen tehtävänä on kannustaa lasta pitkäjänteiseen työskentelyyn, omaperäiseen ilmaisuun ja oman ja muiden työn arvostamiseen. Lasta ohjataan myös välineiden oikeaan käyttöön ja niiden huoltamiseen. Töiden tarkastelu ja pohtiva keskustelu on tärkeä osa taidekasvatusta.

Seuraavassa esitellään tarkemmin kuvataiteen, musiikin ja kädentaitojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Liikuntakasvatuksen tavoitteet ja sisällöt on kuvattu kohdassa 6 ja ilmaisukasvatuksen kohdassa 1.

Kuvataide

Tavoitteet

Lapsen visuaalinen havaintokyky kehittyy. Hän oppii tekemään tarkkoja havaintoja ympäröivän maailman ilmiöistä, luonnosta, rakennetusta ympäristöstä ja esineistä. Lapsen ajattelu ja ongelmaratkaisutaidot sekä mielikuvitus kehittyvät.

Lapsi harjaantuu ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin eri välineiden ja materiaalien avulla.

Hän oppii työskentelemään pitkäjänteisemmin ja arvostamaan omaa ja toisten työtä.

Lapsen valmius ymmärtää visuaalista kulttuuria ja kyky nauttia kuvataiteesta kehittyvät. Hän oppii arvostamaan ja vaalimaan ympäristönsä esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Sisällöt

Lapsen kanssa harjoitellaan lähiympäristön monipuolista ja tarkkaa havainnointia. Hänen kanssaan tutkitaan taidekuvia, taideteoksia ja lasten omia töitä ja keskustellaan niiden herättämistä ajatuksista ja tunteista. Sopivissa yhteyksissä nimetään visuaalisia ilmiöitä ja tutustutaan esim. seuraaviin käsitteisiin: väri, valo, tila, liike, muoto ja materiaali.

Havaintoja, mielikuvia, kokemuksia, ajatuksia ja tunteita ilmaistaan kuvataiteen keinoin. Samalla tutustutaan erilaisiin välineisiin, materiaaleihin ja tekniikoihin ja harjoitellaan välineiden huoltoa. Ohjatun toiminnan ohella lapselle tarjotaan mahdollisuuksia omaehtoiseen kuvataiteelliseen toimintaan.

Lapsen kanssa tutustutaan lähiympäristön taideteoksiin ja rakennustaiteeseen ja vierailaan mahdollisuuksien mukaan joissakin Helsingin taidemuseoissa ja

näyttelyissä. Koettua ja nähtyä työstetään eri tavoin. Lisäksi tutustutaan mahdollisuuksien mukaan lapsille sopiviin kuvankäsittelyohjelmiin sekä valokuvauksen ja videokuvauksen alkeisiin.

Musiikki

Tavoitteet

Lapsi kokee onnistumista ja iloa. Hän saa elämyksiä ja kokemuksia musiikin parissa. Tämä luo perustan lapsen positiivisen minäkuvan kehittymiselle musiikin tuottajana ja käyttäjänä.

Esiopetuksessa painottuu musiikin tuottaminen yhdessä toisten kanssa. Lapsen musiikilliset itseilmaisun taidot kehittyvät. Hän tutustuu musiikin peruskäsitteisiin ja harjaantuu käyttämään niitä musiikin tuottamisessa.

Lapsen musikaalinen muisti ja mielikuvitus kehittyvät. Hän oppii kuuntelemaan erilaista musiikkia ja keskustelemaan siitä. Lapsi tutustuu oman kotimaansa ja ryhmänsä muiden lasten kotimaiden musiikkiperinteeseen.

Sisällöt

Musiikkiin tutustutaan rikkaasti elämysten ja kokemusten kautta. Yhdessä muiden kanssa ja yksin soitetaan ja lauletaan, säestäen ja ilman säestystä. Harjoitellaan monipuolisesti rytmii- ja kehosoitimien käyttöä. Laulujen lisäksi säestetään myös riimejä, runoja ja tarinoita. Musiikin peruskäsitteisiin (rytmi, tempo, rakenne, voimakkuusvaihtelut) tutustutaan kokemisen, tekemisen ja leikin avulla.

Lapsen kanssa harjoitellaan aktiivista kuuntelemista, mm. äänten erottelukykyä ja tunnistamista sekä musiikin sisäistä kuulemistä. Lisäksi tutustutaan erilaisiin ääniympäristöihin. Tärkeää on myös oppia kuuntelemaan luonnon ääniä ja hiljaisuutta.

Tunnelmia, elämyksiä ja kokemuksia harjoitellaan ilmaisemaan musiikin ja musiikkiliikunnan keinoin. Lauluja, rytmejä, melodioita ja tansseja Improvisoidaan. Lapsi saa kuunnella ja tutustua eri musiikin lajeihin sekä eri maiden musiikkiin. Lisäksi keskustellaan kuullusta ja koetusta sekä käydään kuuntelemassa mahdollisuuksien mukaan elävää musiikkia.

Käden taidot

Tavoitteet

Lapsen kädentaidot, avaruudellinen taju ja ilmaisu kehittyvät. Hän harjaantuu suunnittelemaan ja toteuttamaan omia töitään sekä kokee tyydytystä työn loppuun saattamisesta.

Lapsi iloitsee oman työn tuloksesta ja oppii arvostamaan käsillä tekemistä ja käsityöperinnettä. Hän myös harjaantuu ottamaan toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen periaatteita.

Sisällöt

Opetuksessa käytetään erilaisia materiaaleja ja harjoitellaan niiden työstämistä. Lapsi voi tutustua erilaisiin työskentelytapoihin ja välineisiin sekä opetella turvalisia työtapoja.

Mahdollisuuksien mukaan vierailaan kotikaupungin käsi- ja taidepajoissa ja tutustutaan alueen käsityöperinteeseen.

III ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI

1. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Päävastuu lapsen kasvatuksesta on aina hänen huoltajillaan. Onnistuneen yhteistyön lähtökohtana on lapsen parhaan etsiminen ja löytäminen. Vanhemmat ovat oman lapsensa, kasvattajat oman alansa asiantuntijoita.

Yhteistyö kodin kanssa tukee sekä perheen että opettajan kasvatustyötä. Yhteistyön tulee perustua tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja avoimuuteen. Lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen onnistuu parhaiten yhteistyössä kotien kanssa. Yhteisissä keskusteluissa sovitaan kasvatustavoitteista, toimintaperiaatteista sekä kunkin lapsen henkilökohtaisista esiopetuksen tavoitteista. Lisäksi arvioidaan, miten tavoitteet on saavutettu. Vanhempien tulee saada riittävästi tietoa lapsensa esiopetuksesta.

Esiopetuksessa tulee panostaa yhteistyön laadun kehittämiseen. Yhteistyö on sekä vapaamuotoista että tavoitteellista. Huoltajilla tulee olla todellisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

2. Yhteistyö perusopetuksen kanssa

Esi- ja alkuopetuksen avoin ja hyvä yhteistyö luo pohjan joustavalle, elinikäiselle oppimiselle. Yhteistyössä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen vahvuudet. Yhdistämällä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osaaminen luodaan uutta toimintakulttuuria ja uusia toiminnallisia ratkaisuja.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvussa ja oppimisessa jatkumon. Yhteistyötä tulee tehdä sekä opetussuunnitelman laadinnassa että toiminnassa. Toimivan yhteistyön rakentaminen luo pohjan jatkumon toteutumiselle.

Yhteistyön toteutuminen edellyttää alueellista yhteistoimintasuunnitelmaa päiväkodin ja koulun välillä. Sitä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

3. Esiopetuksen oppilashuolto (lisäys)

Oppilashuolto on lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista ja sen toteuttaminen kuuluu kaikille kasvatusyhteisössä työskenteleville. Oppilashuollon avulla edistetään lasten tervettä, tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä luodaan edellytykset hyvälle kasvuille ja oppimiselle. Tavoitteena on, että lapsi kokee toimintaympäristön turvalliseksi ja viihtyisäksi, tuntee yhteenkuuluvuutta ryhmään, saa huolenpitoa ja ohjausta sekä kannustavaa palautetta päivittäisessä arjessa ja apua ongelmatilanteissa.

Oppilashuoltotyö perustuu luottamukselliseen ja vastuulliseen yhteistyöhön kotien, henkilöstön ja lasta hoitavien muiden tahojen kanssa. Tavoitteena on edistää sekä ryhmän että yksittäisen lapsen hyvinvointia. Onnistunut oppilashuoltotyö edellyttää yhdessä laadittuja toimintamalleja ja suunnitelmia ennaltaehkäisevää työtä ja ongelmatilanteiden hoitamista varten.

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä sosiaali-, opetus- terveystoimen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Esiopetuksen kannalta merkittävää on yhteistyö neuvolan ja lastensuojelun kanssa sekä yhteistyö päiväkodin ja koulun kesken. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä.

Helsingissä jokaisella koululla on oma oppilashuoltoryhmä. Silloin, kun esiopetus on järjestetty opetustoimen alaisuudessa, kuuluvat esiopetusta käyvät lapset koulun oppilashuoltoon. Päivähoidossa on päivähoitoalueittain moniammatillinen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä on huolehtia esiopetuksen oppilashuoltoasioista. Päivähoitoalueen moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävänä on koordinoita ja kehittää oppilashuoltotyötä, edistää oppimisympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä etsiä ratkaisuja tukea tarvitsevien lasten auttamiseksi. Tavoitteena on edistää ennaltaehkäisevää työtä alueella sekä sen seuranta ja jatkuvuutta.

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä nimetään jokaiselle päivähoitoalueelle. Ryhmän kokoonpano ja yhteystiedot kirjataan alueen koulujen ja päiväkotien yhteistoimintasuunnitelmaan. Ryhmän puheenjohtajana toimii päivähoitoalueen päällikkö ja muita jäseniä ovat alueen kiertävä erityislastentarhanopettaja, lastensuojelutyön edustaja, terveydenhuollon edustaja, neuvolapsykologi sekä perheneuvolan työntekijä. Tarvittaessa ryhmään kutsutaan muita asiantuntijoita. Ryhmä tekee yhteistyötä alueen koulujen oppilashuoltoryhmien kanssa. Ryhmä kokoontuu noin kaksi kertaa vuodessa.

Neuvolatoiminta on osa esiopetuksen oppilashuollon palveluja. Neuvolatoiminnassa arvioidaan lapsen kasvua ja kehitystä leikki-ikässä. Neuvolan, vanhempien ja päivähoidon yhteistyönä arvioidaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä 3- ja 5-vuotiaana. Nämä yhteistyössä toteutetut 3- ja 5-vuotistarkastukset auttavat perheitä, neuvolaa ja päivähoitoa kiinnittämään huomion lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen kannalta oleellisiin asioihin.

Esikouluikäinen lapsi käy terveydenhoitajan tarkastuksessa 6-vuotiaana ja tarpeen mukaan vielä ennen koulun aloittamista. Tarvittaessa lapsi ohjataan

lääkärin tai erityistyöntekijöiden vastaanotolle. Oppilashuollon yhteistyökumppanina neuvolassa toimii lapsen oma terveydenhoitaja.

Lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja turvaamisessa päivähoidon ja esiopetuksen keskeinen yhteistyökumppani on lastensuojelu. Yhteistyö perheen, lastensuojelun ja esiopetuksen välillä käynnistyy tarvittaessa jo ennen päivähoiton ja esiopetuksen alkua. Varhaiskasvatuksen työntekijät toimivat vanhempien kasvatuskumppaneina perheiden erilaisissa elämäntilanteissa. Yhteistyön merkitys on tärkeää turvattaessa ja edistettäessä lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisen kannalta on tärkeää, että perheiden kanssa työskentelevillä on toimiva yhteistyöverkko.

Moniammatillisessa työssä noudatetaan ammattieettisiä periaatteita sekä tietojensaantia ja salassapitoa koskevia säädöksiä.

Ruokailu

Esiopetuksessa lapsille tarjotaan täysipainoinen ateria, joka on osa lasten päivittäisestä ravinnontarpeesta.

Esiopetusruokailussa toteutetaan terveys-, hygieni- ja tapakasvatuksen periaatteita. Lapsia ohjataan ymmärtämään monipuolisen ravinnon merkitys terveydelle sekä kehittämään ruokailutottumuksiaan ja tapojaan. Heitä ohjataan rauhalliseen, keskustelun sallivaan ja toiset huomioon ottavaan ruokailukulttuuriin.

Ruokailuun liittyvästä kasvatuksesta huolehditaan yhteistyössä vanhempien kanssa.

Esiopetusmatkat

Esiopetuksen oppilaskuljetuksissa kiinnitetään erityistä huomiota matkojen turvallisuuteen. Lasten kanssa opetellaan liikennesääntöjä ja heitä ohjataan ja totutetaan liikkumaan mahdollisuuksien mukaan erilaisissa liikenneympäristöissä ja erilaisilla liikennevälineillä. Yhteistyössä kotien kanssa lapsia ohjataan vastuulliseen ja kohteliaaseen käyttäytymiseen liikenteessä.

4. Lapsen esiopetuksen suunnitelma

Lapsen esiopetuksen suunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien, lapsen ja opettajan kanssa. Suunnitelma sisältää lapsen henkilökohtaiset kasvun ja kehityksen tavoitteet. Lapsen esiopetuksen suunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon lapsen aiempi kasvu- ja oppimishistoria.

Lapsen esiopetuksen suunnitelma lähtee lapsen vahvuuksista ja yhdessä vanhempien kanssa pohdituista kasvun ja kehityksen tavoitteista sekä lapsen kiinnostuksen kohteista. Lapsen esiopetuksen suunnitelman pohjana on yksikön opetussuunnitelma. Käytännössä tämä merkitsee lapsen yksilöllisten tavoittei-

den, tarpeiden ja toiveiden huomioon ottamista osana lapsiryhmän toimintaa ja oppimisympäristön suunnittelua sekä tarvittaessa varhaista puuttumista lapsen kasvussa ja kehityksessä ilmenneisiin vaikeuksiin.

Lapsen esiopetuksen suunnitelma tehdään esiopetustoiminnan alettua. Kaikkien lasten osalta suunnitelman tulisi olla tehty marraskuun loppuun mennessä. Suunnitelmaan palataan tarvittaessa esiopetusvuoden aikana ja suunnitelman toteutumisesta käydään yhteinen arviointikeskustelu keväällä toimintakauden loppupuolella. Lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan ja seurantatilaisuuksiin omien edellytystensä mukaan. Esiopetusvuoden jälkeen suunnitelma lähetetään vanhempien luvalla kouluun. Näin turvataan lapsen onnistunut siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen.

Ennen lapsen esiopetuksen suunnitelman laatimista vanhemmat saavat lomakkeen kotiin tutustuttavaksi. Helsingissä laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen esiopetuksen suunnitelma.

5. Arviointi

5.1 Lapsen arviointi esiopetuksessa

Arvioinnin tehtävänä esiopetuksessa on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä myönteisen minäkuvan kehittymistä. Arviointi kehittää osaltaan myös lapsen oppimaan oppimisen taitoja. Arvioinnin tulee olla monipuolista. Se kohdistuu kokonaisvaltaisesti lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen eri osa-alueisiin. Keskeistä on myös havainnoida sitä, mitä lapsi osaa yhdessä toisten kanssa ja toisten avustamana.

Opettajan tärkeänä tehtävänä on tehdä näkyväksi lapsen oppiminen ja se, että oppimista tapahtuu kaikissa elämän tilanteissa. Koska lapsen kasvu ja kehitys on kokonaisvaltaista, tulee arvioinnissa ottaa huomioon lapsen kehitys, aikaisempi oppimishistoria sekä sen hetkinen elämäntilanne. Havainnoinnin ja arvioinnin kohteena on koko oppimisprosessi. Arvioinnin tulee olla luonteva osa arkielämän toimintaa.

Esiopetuksessa lapsen arviointi on kokonaisvaltaista ja kannustavaa, lapsen vahvuuksia korostavaa. Se on sanallista ja perustuu lapsen omiin tavoitteisiin.

Arviointiin ja uusien tavoitteiden asetteluun osallistuvat opettaja ja huoltajat sekä lapsi omien edellytystensä mukaan. Tavoitteet kirjataan lapsen esiopetuksen suunnitelmaan.

5.2 Lapsen itsearviointi

Itsearviointi vahvistaa lapsen tietoisuutta omasta oppimisesta, edistää kasvua ja vahvistaa lapsen itsetuntemusta. Jotta lapsen itsearviointitaidot kehittyisivät, tulee hänen kanssaan keskustella kehittymisestä ja oppimisesta sekä siitä, miten näihin taitoihin on päästy. Tärkeää on, että yhdessä arvioidaan myös lapsiryhmän toimintaa ja kehittymistä.

Portfolioarviointi (lapsen kasvun kansio) on luonteva lapsen itsearvioinnin väline esiopetuksessa. Parhaimmillaan portfolio on monipuolinen lapsen töiden kokoelma, jossa näkyy sekä lapsen yksilöllinen että yhteisöllinen oppiminen ja kehittyminen. Portfoliossa arvioinnin kohteena ja kuvauksena on oppimisprosessi. Siinä tulee näkyä lapsen kehittymisen ja oppimisen historia.

Portfolio koostuu useimmiten lapsen omista töistä, mutta siinä voi olla mukana aikuisen keräämiä dokumentteja lapsen kasvusta ja kehityksestä. Tärkeää on, että lapsi itse osallistuu aktiivisesti portfolion kokoamiseen ja omien töidensä esittelyyn. Yhteiset arviointikeskustelut lapsen, huoltajien ja opettajan kesken ovat oleellinen osa lapsen portfolioarviointia. Lapselle on tärkeää, että hän saa esitellä omia töitään ja iloita osaamisestaan.

Portfolio antaa laajan ja monipuolisen kuvan lapsen oppimisesta ja kehityksestä, ja siitä muodostuu hyvä jatkumo lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetuksen puolelle.

5.3 Osallistumistodistus

Esiopetusvuoden päätteeksi lapselle annetaan osallistumistodistus. Osallistumistodistukseen merkitään lapsen nimi ja esiopetuspaikka. Todistuksessa voidaan kuvata yksikön esiopetuksen toimintaa.

5. *Tukipalvelut (poistetaan, lukuun ottamatta kappaleen viimeistä osaa, joka siirretään kappaleen V 1 Monikulttuurinen esiopetus loppuun)*

Esiopetuksen perustan luo terve, turvallinen ja oppimista edistävä toimintaympäristö. Yhdessä lasta hoitavien tahojen kanssa vahvistetaan ja luodaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä rakenteita, tavoitteena yksittäisen lapsen ja ryhmän hyvinvointi.

Esiopetuksessa lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtivat lastentarhanopettajat, erityislastentarhanopettajat ja kiertävät erityislastentarhanopettajat yhdessä muun esiopetukseen osallistuvan henkilöstön kanssa. Silloin kun esiopetus on järjestetty koulutoimen alaisuudessa, kuuluvat esiopetusta käyvät lapset koulun oppilashuoltoon. Esiopetuksen tukipalvelut toteutetaan yhteistyössä vanhempien ja muiden lasta hoitavien tahojen kanssa.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä ehkäistä ennakolta mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Ongelmien ennaltaehkäisy vaatii yleensä usean eri hallintokunnan yhteistyötä ja sitä, että ongelmiin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Esiopetuksen kannalta merkittävää on yhteistyö neuvolan kanssa sekä yhteistyö päiväkodin ja koulun kesken.

Maahanmuuttajataustaisille ja monikulttuurisille perheille esiopetuksesta pyritään tiedottamaan perheiden omalla äidinkielellä ja turvaamaan tarvittavat tukipalvelut.

IV ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN LASTEN ESIOPETUS

1. Erityinen tuki

Esiopetuksessa lähtökohtana on, että lapsen erityisen tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan mahdollisemman varhaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan tavoitteena on löytää ja tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarpeet tai mahdolliset kasvuun, kehitykseen, oppimisvalmiuksiin ja oppimiseen liittyvät riskitekijät. Tavoitteena on tukea lapsen positiivisen minäkuvan kehittymistä sekä lapsen fyysisten ja psyykkisten perusvalmiuksien vahvistumista.

Opetushallituksen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (19.12.2000) mukaan erityistä tukea tulee antaa

- lapsille, joiden kehityksen, kasvun ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi
- lapsille, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea kasvulleen
- lapsille, joilla on opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden ja huoltajan mukaan kehityksessään oppimisvalmiuksiin liittyviä riskitekijöitä
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat lapset
- lapsille, joiden perusopetuksen aloittamista on siirretty vuotta myöhemmäksi
- esiopetuksen aikana erityisopetukseen otetuille ja siirretyille lapsille

Esiopetuksessa erityishoito, -kasvatus ja -opetus liittyvät lapsen päivittäiseen toimintaan kokonaisvaltaisesti. Järjestämismuodon valinnassa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapsella on mahdollisuus saada tarvitsemansa riittävä erityispedagoginen ja kuntoutuksellinen tuki sekä kokea ryhmän jäsenenä onnistumisen kokemuksia. Oppimisympäristö suunnitellaan siten, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua muun ryhmän toimintaan. Ensisijaisena tavoitteena on, että lapsi voi osallistua esiopetukseen lähialueensa päiväkodissa tai koulussa. Esiopetus voidaan toteuttaa myös erityisryhmässä, jos se on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta perusteltua.

2. Opetuksen yksilöllistäminen

Suunnittelun ja työskentelyn perustana ovat lapselle yhdessä kodin kanssa sovitut henkilökohtaiset tavoitteet. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksensuunnitelma, joka sisältää lapsen kasvun ja kehityksen tavoitteet, lapsen vahvuudet sekä oppimiseen liittyvät riskitekijät ja vaikeudet. Suunnitelmaan kirjataan myös oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä tuki- ja kuntoutuspalvelut ja niistä vastaavat tahot. Lapsen edistymisen seuranta ja arviointi kirjataan lapsen esiopetussuunnitelmaan.

Lapsen oppimisympäristöön liittyvät tarpeet kartoitetaan, kun määritellään lapsen yksilöllisen pedagogisen tuen tarpeen laatua ja määrää. Oppimisympäristöön liittyviä tarpeita ovat mm. käytettävissä oleva erityisopetuksen resurssi, muun henkilökunnan tarvitsema tuki, tilat, välineet. Onnistuakseen tämä edellyttää kasvattajien ja opettajien yhteistyötä, mm. yhteistä suunnittelua ja sopimista lapsiryhmän kasvatuksellisista tavoitteista, pedagogisista menetelmistä ja sisällöistä, sekä arviointia suhteessa lapselle asetettuihin tavoitteisiin.

Jos esiopetusvuoden aikana havaitaan, että lapsi tarvitsee kasvun ja kehityksen tukea, tai jos hänellä on oppimisvaikeuksia, aloitetaan tuen suunnittelu. Tukea suunnitellaan ja se toteutetaan yhdessä opetushenkilökunnan, vanhempien ja muiden yhteistyötä tekevien tahojen kanssa.

Niille lapsille, jotka on otettu tai siirretty erityisopetukseen, lapsen esiopetuksen suunnitelma laaditaan henkilökohtaiseksi opetuksen järjestämistä koskevaksi suunnitelmaksi (HOJKS).

Opetusta järjestettäessä tulee huolehtia siitä, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen siirtyminen perusopetukseen tapahtuu yhteistyössä perusopetuksesta ja esiopetuksesta vastaavan henkilöstön sekä huoltajan kanssa. Opetuksen järjestämisen kannalta oleellisten tietojen tulee siirtyä vastaanottavalle taholle.

Arvioinnin avulla tarkistetaan erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetusjärjestelyjen tarkoituksenmukaisuutta ja suunnitellaan tarvittavia muutoksia.

V KIELI- JA KULTTUURIVÄHEMMISTÖJEN ESIOPETUS

1. Monikulttuurinen esiopetus (lisäys kappaleen lopussa)

Helsinkiläinen esiopetus tarjoaa lapsille hyvän mahdollisuuden kasvaa monikulttuurisuuteen. Esiopetusryhmän lasten kulttuuritaustat tuovat opetuksen sisältöihin luonnollisen tavan lähestyä elämän monimuotoisuutta.

Esiopetuksessa toimivilla aikuisilla on suuri merkitys lapsen kulttuuri-identiteetin muovaajina. Jokainen kasvattaja heijastaa omaa kulttuuriaan, sen arvoja ja arvostuksia. Lapsen identiteetin rakentumiselle on tärkeää, että hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan. Ryhmän monikulttuurisuus otetaan huomioon ryhmän toiminnan sisältöjen suunnittelussa ja toimintatavoissa. Tärkeää on, että lapsen oma kulttuuri näkyy esiopetuksen arkipäivässä.

Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetus voidaan järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetuksen valmistavassa opetuksessa tai näiden yhdistelmänä. Järjestelyistä sovitaan alueellisesti vuosittain yhteistyössä opetus- ja sosiaalitoimen kesken. Tavoitteena ovat pedagogisesti tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Kieli- ja kulttuurivähemmistöjen lasten esiopetuksen tavoitteet vastaavat mahdollisimman laajasti esiopetuksen yleisiä tavoitteita.

Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus opiskella suomea luonnollisessa vuorovaikutuksessa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa, sekä myös ohjastusti. Mahdollisuuksien mukaan lapsen tulisi myös kuulla ja tulla kuulluksi omalla äidinkielellään. Tämä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja edistää lapsen kehitystä ja oppimista.

Lapsen esiopetuksen suunnitelmaan laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa tavoitteet sekä suunnitelma siitä, miten lapsen oman äidinkielen ja suomen kielen kehittymistä tuetaan. Tavoitteena on saavuttaa toimiva kaksikielisyys.

Maahanmuuttajataustaisille ja monikulttuurisille perheille esiopetuksesta pyritään tiedottamaan perheiden omalla äidinkielellä ja turvaamaan tarvittavat tulkkipalvelut.

Oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen

Lapselle on tärkeää tuntee yhteenkuuluvaisuutta sekä perheeseensä että suomalaiseseen kulttuuriin. Lapsi tarvitsee myönteistä palautetta voidakseen olla ylpeä identiteetistään.

Oman äidinkielen kehittämisessä korostetaan kielen ilmaisua sekä itseluottamusta ja rohkeutta käyttää kieltä. Mahdollisuus käyttää omaa kieltä arkipäivän toiminnassa vahvistaa kulttuurista tapaa käyttää kieltä, kielen äänneitä ja intonaatiota. Omakieliset laulut, runot, sananlaskut ja elämänviisaudet harjoittavat kieltä sekä siirtävät kulttuuriperinnettä ja historiallista tietoa.

Suomi toisena kielenä

Suomen kielen taito on portti suomalaiseen kulttuuriin. Lapsen kielelliset taidot (käyttäminen ja ymmärtäminen) arvioidaan ennen lapsen esiopetuksen suunnitelman tekemistä. Tavoitteena on, että lapsi saavuttaa esiopetusvuonna mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla.

Tavoitteena on, että lapsi oppii arkielämän perussanastoa ja osaa käyttää kieltä luontevasti eri tilanteissa. Lapsen edistyessä tavoitteena on, että hän ymmärtää ja käyttää aktiivisesti suomen kieltä sekä harjoittelee suomen kielen rakenteita.

Keskeiset sisältöalueet valitaan suomalaiseen kulttuuriin kotouttavista ja kulttuureita vertailevista aihepiireistä.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyö huoltajien kanssa perustuu avoimuuteen ja vastavuoroisuuteen. Maa-hanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon erityisesti perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Esiopetuksessa työskentelevän henkilöstön tehtävänä on auttaa perhettä tuntemaan esiopetuksen tavoitteita, menetelmiä ja sisältöjä sekä tarvittaessa suomalaisia kasvatustapoja ja -tavoitteita. Tavoitteena on vahvistaa huoltajuutta ja kykyä toimia suomalaisessa yhteiskunnassa lapsen parhaaksi. Jotta huoltajat voivat tehdä lapsiaan koskevia valintoja, heillä tulee olla riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Esiopetuksessa toimiva henkilöstö edistää osaltaan perheiden kotoutumista.

Lähtökohtana esiopetuksessa on kodin vakaumuksen kunnioittaminen. Huoltajien kanssa keskustellaan esiopetuksen sisällöistä ja niiden ilmenemisestä esiopetuksen toiminnassa. Lapsen perheen käsitys esimerkiksi kuvataiteen tai musiikin opettamisesta voi poiketa yleisestä opetussuunnitelmasta. Terveyskasvatuksen ja liikunnan keskeisissä teemoissa otetaan huomioon eri kulttuurien ruokatottumukset, käyttäytymissäännöt ja tavat sekä hygienia- ja puukeutumissäännöt. Yhteistyössä huoltajien kanssa mietitään joustavia ratkaisuja.

Onnistuneen yhteistyön edellytyksenä on, että molemmat osapuolet tulevat ymmärretyiksi. Keskusteluissa voidaan tarvita tulkkia. Lapsi ei voi toimia tulkkina.

2. Erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuva esiopetus

Erilaiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuvaa esiopetusta ovat muun muassa vieraskielinen tai kielikylpyopetus sekä steiner- tai montessoripedagogiikka.

Esiopetus voidaan järjestää muullakin kuin esiopetuksen varsinaisella kielellä, joka on joko suomi tai ruotsi. Yleisimmin näin järjestetty esiopetus on ruotsinkielistä kielikylpyopetusta. Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Kielelliset tavoitteet voivat vaihdella ryhmän koostumuksen mukaan. Tavoitteena voi olla herättää mielenkiinto kieltä kohtaan tai laajimmillaan opettaa toimimaan kaksikielisessä ympäristössä ja oppimaan opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Kielikylpyopetuksessa tulee turvata lapsen oman äidinkielen ikätasoinen kehittyminen.

Erilaiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan kunnallista esiopetussuunnitelmaa niin, että otetaan huomioon vaihtoehtopedagogiikan omat tavoitteet.

Erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuvassa esiopetuksessa on erityisen tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa toiminnan periaatteista ja tavoitteista.

VI OPETUSSUUNNITELMAN LAADINTA JA TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI

Valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet luovat pohjan, jolle kunnallinen esiopetuksen opetussuunnitelma rakentuu. Yksikkökohtaisissa opetussuunnitelmissa näkyvät ne toimintaperiaatteet, joilla opetussuunnitelmaa toteutetaan sekä mahdolliset esiopetuksen sisällölliset tai toiminnalliset painotukset.

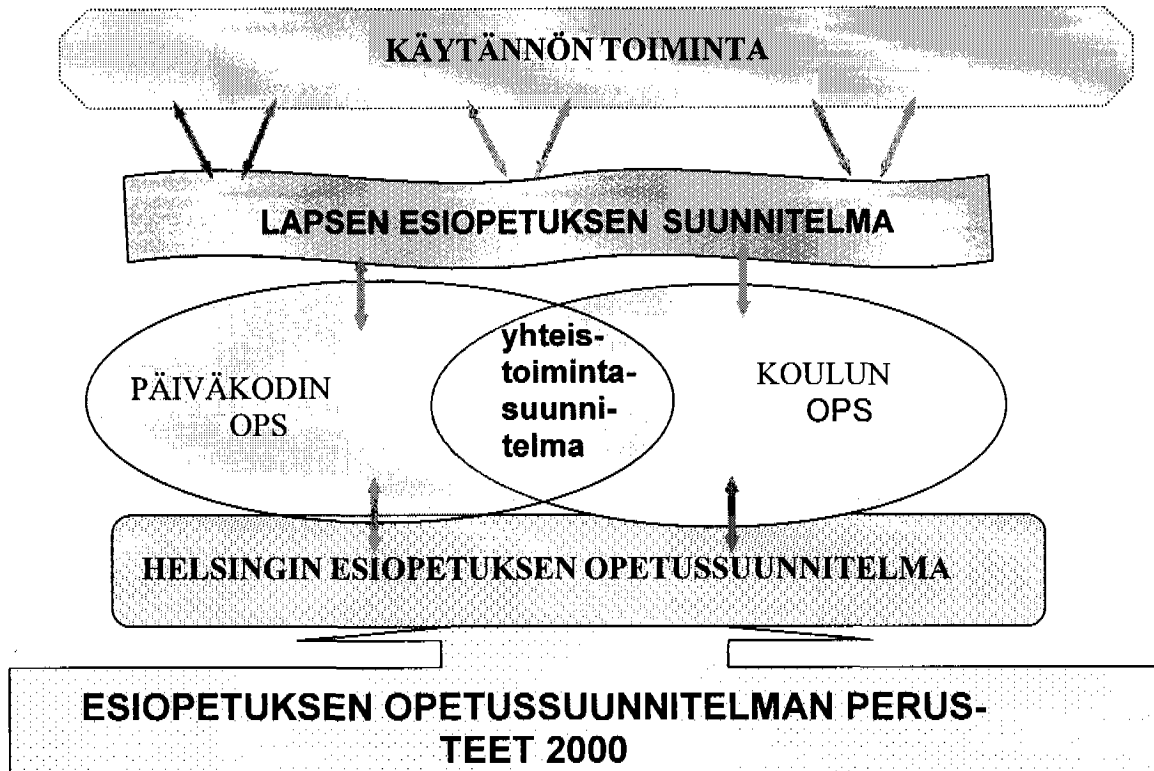
Helsingin kunnallista esiopetuksen opetussuunnitelmaa noudatetaan jokaisessa esiopetusta Helsingissä antavassa päiväkodissa ja koulussa. Kouluilla ja päiväkodeilla on omat yksikkökohtaiset opetussuunnitelmansa, joiden tulee olla linjassa kunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Tavoitteena on luoda luontainen, kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Opetussuunnitelmaa täydennetään vuosittain laadittavalla opetuksen järjestämisestä koskevalla toimintasuunnitelmalla (perusopetusasetus 9 §). Toimintasuunnitelmassa kerrotaan esiopetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista sekä toiminnalle asetetuista erityisistä tavoitteista toimintakauden aikana.

Toimintasuunnitelman tekeminen aloitetaan keväällä, kun on saatu tieto esiopetukseen seuraavana toimintakautena tulevista lapsista. Toimintasuunnitelman toteutumista arvioidaan toimintakauden päätteeksi. Arvioitu toimintasuunnitelma on yksikön toimintakertomus.

Toimintasuunnitelman lisäksi alueelle laaditaan yhteiseen toimintaan liittyvä suunnitelma lähikoulun kanssa. Yhteistoimintasuunnitelmassa kuvataan alueen yhteistyömuodot ja toimintaperiaatteet koulun ja päiväkodin välillä. Tavoitteena on kehittää esi- ja alkuopetukseen alueen tarpeet huomioiva, joustava ja pedagogisesti yhtenäinen toimintamalli. Yhteistoimintasuunnitelmassa kuvataan käytännön yhteistyön toteuttamisen lisäksi pedagogisen ja sisällöllisen yhteistyön tavoitteet ja toimintatavat.

Opetussuunnitelman arviointi, seuranta ja kehittäminen on jatkuva prosessi kouluissa ja päiväkodeissa.

Kuva 4. Opetussuunnitelman tasot

Kirjallisuutta

- Ahonen, T., Aro, T., (toim.) 1999. Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Juva: WSOY.
- Ahtee, M. 1998. Luonnontieteiden opettaminen ja konstruktivismi. Teoksesta Lavonen, J & Erätuuli, M. Tuulta purjeisiin: Matemaattisten aineiden opetus 2000 -luvulle. Opetus 2000 -sarja. Helsinki. WSOY.
- Ahteenmäki-Pelkonen, L. 1993. Päivähoidon uskontokasvatus. Hämeenlinna.
- Arajärvi, T. (toim.). 1992. Tasapainoinen koululainen. Juva. WSOY.
- Ayers, A.J. 1983. Kun lapsi ei opi leikkimään. Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskus. Valtion painatuskeskus.
- Brotherus, A, Helimäki, E., Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Juva. WSOY.
- Brotherus, A., Krokfors, L., Hytönen, J. 1999. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Juva. WSOY .
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet Helsingissä. 1996. Sosiaalivirasto. Helsinki.
- Eskelä –Tuomisto, L. 1988. Värejä ja valoja. Maalaaminen osana lasten taidekasvatusta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. WSOY.
- Etelä-Suomen lääninhallitus. 2000. Kohti kattavaa esiopetusta. Etelä-suomen lääninhallituksen raportteja. Helsinki.
- Grönholm, I. (toim.) 1995. Kuvien maailma. Opetushallitus.
- Hakala, L. 1999. Liikunta ja oppiminen. Mitä merkitystä on kuperkeikalla. Opetus 2000. Jyväskylä. Gummerus.
- Hakkarainen, K., Lonka, K., Lipponen, L. 1999. Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Helsinki. WSOY.
- Hakkola, K., Laitinen, S., Ovaska -Airasmaa, M.1991. Lasten taidekasvatus. Hämeenlinna. Karisto OY.
- Hiillos, L., Kyllönen, M., Vahtera, S. 2000. Kodin ja koulun onnistunut yhteistyö. Helsinki. Edita.
- Hohman M., Banet B., Weikart D. 1993. Leikin, tutkin, opin. Helsinki. Kirjayhtymä Oy
- Hujala, Eeva, Puroila, Anna-Maija, Parrila-Haapakoski, Sanna, Nivala, Veijo. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen, Varhaiskasvatus 90 Oy. Jyväskylä. Gummerus.
- Högström, B., Saloranta, O. (toim.). 2001. Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Opetushallitus.

Högström, B., Saloranta, O. (toim.). 2001. Eväitä esiopetuksen opetussuunnitelman laati-
joille. Opetushallitus.

Hytönen, Juhani. 1998. Lapsikeskeinen kasvatus. Juva. WSOY.

Ikonen, O. 1993. Erilainen oppija 1. Porvoo. WSOY.

Ikäheimo, H. 1994. Iloa ja ymmärrystä matematiikkaan. Helsinki. Oy Opperi Ab.

Ikäheimo H., Aalto, A., Puumalainen, K. 1997. Opi matematiikkaa leikkien esi- ja alkuope-
tuksessa. Helsinki. Oy Opperi Ab.

Julkunen, Marja-Liisa. 1993. Lukijaksi kasvaminen. Porvoo. WSOY.

Kalliala, Marjatta. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskun-
nan muutos. Helsinki. Gaudeamus.

Keltinkangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki. WSOY.

Kokljuschkin, Mika & Pulli, E. 1995. Liiku ja kehity. Lasten Kirjakeskus.

Kokljuschkin, Mika. 1999. Seikkailuun. Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Kirjayhtymä Oy.

Kokljuschkin, Mika. 1997. Esiopetusta liikunnan keinoin. Kirjayhtymä Oy.

Ladonlahti, T, Naukkarinen, A., Vehmas, S., (toim.). 1998. Poikkeava vai erityinen? Eri-
tyispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva. Atena kustannus.

Laki lasten päivähoitosta 2a. 25.3.1983/304.

Latva, T., Taipale S., & Uosukainen L. 1997. MOPA. Motoriikka paremmaksi. Haukkaran-
nan koulun julkaisusarja.

Lehtonen, H. 1998. Lukemalla avaraan maailmaan. Jyväskylä. Atena.

Lindgren, S. 1998. Voidaanko matematiikan opiskeluasenteita muuttaa? Teoksesta Räsä-
nen, P., Kupari, P. Ahonen, T., Malinen P. (toim.) Matematiikka – näkökulmia opettami-
seen ja oppimiseen. Jyväskylä. Niilo Mäki Instituutti ja Koulutuksen Tutkimuslaitos

Liukko, Seija. 1998. Ilmaisua ipanoille. Helsinki. Kirjayhtymä oy.

Lummelahti, L. 1995. Lapsikeskeinen esiopetus. Helsinki. Kirjayhtymä.

Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M., Riita, T. (toim.). 1995. Oppimisvai-
keudet. Neuropsykologinen Näkökulma. Juva. WSOY.

Numminen, P. 1997. Kuperkeikka. Varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikka. Saarijärvi.
Gummerus Kirjapaino Oy

- Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. 4., uud. p. Helsinki. Kirjayhtymä.
- Ojanen, S., Rikkinen, H. (toim.) 1995. Opettaja ympäristökasvattajana. Opetus 2000 -sarja. Helsinki. WSOY
- Opetushallituksen esiopetuksen perusteet 19.12.2000.
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma. 25.5.1999. Helsingin kaupungin opetusvirasto.
- Pihlaja, P., Svärd P-L .1996. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Porvoo. WSOY.
- Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö. 1981. Komitean mietintö 1980:31. Helsinki
- Päivähoidon uskontokasvatus. 1983. Helsinki. Lasten Keskus Oy.
- Rikkola, L. 1999. Rosvojuttuja. Kirjayhtymä.
- Räsänen, P., Kupari, P., Ahonen, T. & Malinen, P. (toim.) Matematiikka – näkökulmia opettamiseen ja oppimiseen. Jyväskylä. Niilo Mäki instituutti ja Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Sherborne, V. 1993. Lasten kokonaiskehitystä tukeva liikunta. Helsinki. Kehitysvammaliitto.
- Siniharju, M. 1997. Esi- ja alkuopetuksen uusia tuulia (toim.). Opetushallitus.
- Siren-Tiusanen, H . 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmisään. Näkökulmia nuorimpien päiväkotilasten kuormittuvuuteen. Jyväskylä. LIKES-tutkimuskeskus.
- Tarkkaavaisuus ja sen häiriöt. NMI-Bulletin, 1999, numero 1. Jyväskylä. Niilo Mäki Säätiö.
- Turun Yliopisto. Oppimistutkimuksen keskuksen julkaisut (metakognitiiviset taidot, kielellinen tietoisuus, motivaatiotekijät).
- Vakimo, T. 1995. Esiopetussuunnitelma – oppimisenäkemyksestä arkityöhön – valtakunnallisten ja paikallisten opetussuunnitelmien katsaus. Helsinki. Stakes.
- Vienola, V. 1986. Eettinen kasvatus päiväkodissa. Helsinki. Kirjayhtymä.